

GEÇMİŞTE BUGÜN

(KİTAPIN VE TERCÜME NAKİSİ MANSUZDUR)

Yazan : Feridun Fâzıl Tülbentçi

Erzurum'un kurtuluşu

32 yıl evvel bugün, 12 mart 1918 de Erzurum düşman istilâsından kurtulmuştu. Erzurum doğu vilâyetlerimizimizin en büyüğüdür. Vilâyet doğudan Kars, Ağrı, batıdan Gümüşane, Erzurum, şimalden Çoruh, Rize, cenuptan Muş ve Rize vilâyetleriyle çevrilidir. Topraklarının genişliği bakımından Konya, Ankara ve Sivastan sonra dördüncü gelmektedir.

Erzurum şehri, kendi adıyla anılan ovanın cenup kenarında, Ereğli dağı eteğindedir. Denizden iki bin metre kadar yüksekte kurulmuştur. İran ve Kafkasyadan gelen yolların üzerindedir. 1939 da demiryolu vasıtasıyla batı Anadolu ile irtibatı sağlanmıştır.

Erzurum tarihin en eski kalelerinden biridir. 415 yılında İranlıların Anadoluya taarruzlarına karşı müstahkem bir kale olarak inşa olunmuştur. Arapların, Bizanslıların ve Onbirinci Yüzyılda Selçuk Türklerinin ellerine geçmiştir. Onikinci ve Onüçüncü asırlarda Anadolunun en mamur ve zengin bir şehri halini almıştır. Saltukoğullarının merkezi olmuştur.

1242 de Mogol orduları tarafından zaptolunarak halk katliâmına tâbi tutulmuştur. Anadoludaki Selçuk İmparatorluğunun, Mogolların himayesine girdiği tarihten inkırazına kadar Selçuk Sultanlığına tâbi bir şehir olarak kalmıştır. Bilâhare İlhani valileri tarafından idare edilmiştir. Kısa bir müddet Ertenağullarının eline geçmiş, nihayet Karakoyunlu devletinin olmuştur.

1387 de Timurlenk Erzurumu zaptederek şehri yağma ettirmiştir. 1468 de Cihan Şahın ölümünden sonra diğer Karakoyunlu devletine ait şehirlerle beraber Akkoyunlu devleti reisi Uzun Hasan Bey tarafından zaptedilmiştir. 11 ağustos 1473 de vukua gelen Otlukbeli meydan muharebesinde kat'i bir zafer kazanan Fatih Sultan Mehmet, Akkoyunlu devletinin kudret ve kuvvetini sarsmıştır.

Şah İsmail 1502 de Erzuruma hâkim olmuştur. Yavuz Sultan Selim Çaldıran meydan muharebesi sırasında burasını fetih ederek Osmanlı ülkesine katmıştır. Kanunî Sultan Süleyman zamanında 1534 de Beylerbeylik merkezlerinden biri olmuştur. Bu tarihten sonra şarkın en mühim bir kalesi halini almıştır.

8 temmuz 1829 da Rusların eline geçmişse de, 14 eylül 1829 Edirne muahedesi ile boşaltmışlardır. 1877 - 1878 Rus harbinde şark ordusu başkumandanı Gazi Ahmet Muhtar Paşa, fedakâr ve kahraman Erzurum halkının da iştirak ettiği şanlı bir müdafaa yaratmıştır. Erzurumlular bu savaşa kadını, çocuğu ve ihtiyarı ile katılmış ve birçok evlâdını şehit vermiştir.

Birinci Cihan Harbinde Rus orduları Erzuruma girmiştir. Son defa iki yıl bir ay esaret ıstırapı içinde kıvranan fakat asıl başını hiç bir zaman eğmeyen Erzurumlu, bu istilâ günlerinde zaman zaman başını vermiş ama, şerefini vermemişti.

12 mart 1918 de uyanan halk, esaretin nihayet bulduğunu sevinç gözyaşları ile görmüştü. Kâzım Karabekir Paşanın birinci kolordusuna mensup dokuzuncu fırkanın kitaları alevler içinde yanan gözbebeğimiz Erzuruma giriyordu.

Kahraman Erzurumlular, kurtuluş bayramınızı hararetle tebrik ederiz. Sağ olun, var olun.